

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А.

Бр. 16.

Београдъ 16. Априла.

1878.

СЛИКА СВЕСЛАВЕНСКА.

(одъ Колара.)

Ой! духъ кадъ бы мой важио тако,
 Да славенство прелиемъ у злато,
 Изъ те масе салю бы слику:
 Одъ Рускогъ бы направю главу,
 Одъ Поляка салю бы тѣло,
 Одъ Чехова руке и рамена,
 Србство бы самъ салю у ноге,
 А одъ прочи колѣна славенски:
 Лужичана, Вияда и Словака,
 Оружь бы слю и одѣло;
 Пакъ предъ овомъ сликомъ свеславенскомъ
 Сва Европа клекнути бы могла!

С Л О В О

НА ДАНЪ

СВЕТОГА САВЕ

ПРИ СЛАВИ ЛИЦЕУМА СРБСКОГА У БЕОГРАДУ Т. Г. *)

говорено

ДР. ЯНКОМЪ ШАФARIКОМЪ,

Профессоромъ физике и славенске филологіе и о. г. ректоромъ и т. д.

Бданъ одъ најлѣпши и најблагородниі людски обичая є тай, празницима славити добротворе човечества; у торжественимъ саборима јавно показивати благодарностъ свою према онимъ великимъ духовима, кои су животъ свой роду човечиємъ посветили; и споменомъ славны и благодатны дѣла нѣовы побуђивати потомке, да њима подобни бити теже и да подражавају њима њима благодарностъ свою посвѣдочаваю. —

*) Случайно задоцаѣно. У.

Заиста овимъ обичаемъ торжественно припознає се одъ людѣи високо достојанство благороднѣе умне половине човека; у њму народи јасно исповѣдају преимунство духа, првенство врлине и добродѣтели, оддавајући овима, безпристрастно, оно високо почитаниє, кое ѣмъ као најсавршенѣмъ плодовима човечности пристои, онда, кадъ є већъ особе истогъ добротвора давно изъ домашая земногъ быѣа нестало; у њму потомци добротвору и благодѣю својоме, осећајући и признавајући благодатный упливъ њговы дѣла, оддаю почестъ као безсмртнику, приносе му душевну жертву благодарности, изьявляю любавъ свою према њму, и представляю га себи, као послѣдованя достойный образацъ, у комъ є човекъ опредѣлѣнъ свое постыгаю, у комъ се човечность у цѣлој својој чистотѣ и савршеној бытности появляла. —

Кадъ народъ свечано украиненъ и у великолѣпномъ храму скупљенъ, почемъ є свемогућемъ творцу жертву страхопочитанія и благодарности принео, почемъ є у топлимъ молитвама тронутымъ срдцемъ себе милости отца небеснога препоручио, одъ богодухновены проповѣдника у живомъ краснорѣчию описивати чує славна дѣла и велике подвиге, кое су свети апостоли, мученици и учители цркве Христове, трудећи се о спасеню човеческогъ рода, съ толикимъ одушевлѣнѣмъ извршивали, и како су истину свое науке често крвљу и смрћу својомъ радостно потврдили и запечатали; кадъ народъ у сѣйнимъ саборима, у величественимъ дворанама слуша одушевљѣне пѣснике или витіє, како у цвѣтаюћемъ слогу похваляю и преуносе велика дѣла и заслуге њговы предака и дѣдова, кое су ови за срећу свогъ рода и отечества, за обште благо и напредакъ своя потомака, съ највећимъ

презрѣнїемъ свое лично користи, а често съ крайнимъ пожертвованїемъ свое особности учили; онъ не може не быти тронуть величїемъ добродѣтели, онъ мора быти побуђенъ, да врлину, и заслуге овы велики мужава, да благодарїя свои добротвора достойно припозна и почитуе, мора се у срцу нѣговоме запалити желя, да нѣма подобанъ постане, да примѣру нѣговомъ слѣдуе и подражава. — Тако праздници, коима се споменъ велики благодѣя рода човеческогъ слави, много приносе къ облагороженю и поболшаню човека, кадъ погледъ нѣговъ изъ праха земногъ тѣлесности къ небесной высини, душевности, къ врлини и добродѣтели подижу; зато се благородный и мудрый обичай явны торжества и праздника као едно одъ найснажнїи средства къ усавршенствованю рода човеческогъ сматрати и припознати мора! —

Овакїи торжественый данъ освануо е данасъ и за насъ, у кои Србинъ съ радошћу и поносомъ слави праздникъ едногъ одъ найвећи мужава свога народа, и благодарно споминѣ безсмртне заслуге едногъ одъ найвећи благодѣя србскогъ рода, првогъ архїепископа и просвѣтителя свогъ Светогъ Саве! — кои е цѣлый свой животъ обдѣлаваню душевне нѣвѣе србско-народногъ живота посветїо, — кои се одъ прве младости свое еднако до поздне смрти неуморно трудїо, кои цркву Христову кодъ Срба тврђе основати, свѣтлостъ науке евангелеске међу народомъ србскимъ разширити, и свако словесно знанѣ, свако средство къ просвѣти и напредку свое роду саобштити. — Зато нарочито сва учевна заведенїя и школе србске, кои благородно опредѣлїнѣ то е, да дѣло светога просвѣтителя Саве даль наставе, и кое управо зато нѣга као свога заштитника и свой безсмртный образацъ почитую, на данашнїи данъ торжественно славе праздникъ светогъ свогъ патрона, величаю и преузносе похвалнимъ пѣсмама и словима преславна дѣла нѣгова, споминю велике заслуге нѣгове за цркву и просвѣщенѣ србскогъ рода, и вѣспренымъ примѣромъ нѣговымъ побуђую наставнике и питомце свое къ подражаню, и послѣдованю нѣговогъ живота и дѣйствованя. —

Заслуге светога Саве о утврђеню цркве Христове и о распространѣню просвѣштєня кодъ србскогъ народа толике су, да їи потомци никадъ довольно похвалити не могу; оне су му кодъ благодарногъ потомства пречастно име просвѣтителя србскогъ и небесный вѣнцацъ светителя у

цркве Христовой задобиле, и тако су се у паметь и у срдце србскога рода укорениле, да вальда нема Србина, коме небы быле познате съ именемъ и заслуге светогъ Саве, првогъ архїепископа и просвѣтителя србскогъ, кои е као небесный цвѣтъ процвѣтао на славной лози дома Немањиногъ, на овомъ светомъ стаблу и стубу србске народности, овомъ палладїуму србско-народногъ быћа и поноса, да на украшенїе, на дику и на поносъ не само Србству но и цѣломе Славенству служи. Срећанъ си заиста народе србскїи, кои међу твоимъ рођенимъ пратцима иманъ образце сваке човеческе врлине и добродѣтели, на коима се угледати, у народномъ поносу своме снажити, и къ врстномъ и добродѣтелномъ животу храбрити и одушевлявати можешъ. Покрай мудры и славны твои владателя: Немањ, Уроша и Душана; покрай твои за вѣру и отечество жертвовавши се витезова Лазара, Обилића и Карађорђа, иманъ и образацъ умнога витеза, учителя и просвѣтителя, светымъ апостолима подобногъ првосвещенника и учителя црквеногъ светогъ Саву! овогъ непобѣдимогъ борца и ревнителя на полю научне и црквене просвѣте, кои е умѣо презрѣти сва блага земна, све угодности тѣлесне овога свѣта, а предпоставити овымъ и избрати себи савршенїе богатство науке и просвѣте; кои е у станю быо оставити великолѣшїе и прїятность царскога двора, да као служитель Христовъ и учитель родъ свой изъ таме незнања на свѣтлостъ просвѣштєня изводи, да га съ истинномъ спасоносне науке Христове савршенїе упозна и у нѣой утврди. — Зато непронустай ни одну прилику, врлїи народе србскїи, споминати, достойно хвалити и праздницима прославляти твое славне и велике предке и добротворе, ер ѣе заиста споменъ и примѣръ нѣгове врлине свагда чудотворномъ и светомъ силомъ на твое облагороженѣ подѣйствовати.

(Даль слѣдуе.)

СРБСКЕ РЕЧИ.

(Наставакъ.)

Поумати се, амъ се, саврш.; умеренїе одъ: полаколити се.

Почепати, амъ, саврш.; доста пута радъ чега одлазити, и искати.

Пребрати, беремъ, саврш.; „нема ништа одъ нѣ-

га, пребрао е,“ вели се за онога, кои е на смрти.

Пресертливъ, а, о; непостоянъ у нарави.

Прекословити, имъ, саврш.; противно рећи, доказати; „неда ми ни прекословити;“ т. е. неда ни бела зуба помолити.

Примизгивало, ла; кои нерадо свашта еде, пробира много.

Премизгивати, гувлъ; нерадо свашта емъ; оћу, нећу едемъ; биркамъ.

Преручивати, чувелъ; изъ едногъ суда у други што сасути.

Преручити, имъ; саврш. одъ *преручивати*.

Пресвенути, емъ, саврш.; край ватре или на пећи врелой обоякъ или што друго тако изгорети, да само пожути, ал' сасвимъ не прогоре.

Преседластъ, а, о; криво, онако као што седло одозго изгледа.

Пржиша, не; мотка, у соби или у вајату исподъ греда обешена, преко коѣ се пређа, простирке и т. д. превысуо.

Пріятељовати, лувелъ; страну неправедно држати коме.

Прокаљожати се, амъ се, саврш.; 1. в. калюжати се; 2. окупати се, умити се какогодъ.

Прословити, имъ, саврш.; рећи, проговорити што годъ.

Разклоктити, ти се; ватра, влада каква кадъ се разгоре.

Разонодити, имъ, саврш.; у болести кога поразговорити, довести къ себи; *разонодити се, имъ се, у болести къ себи доћи.*

Разпаћелити, лимъ; в. паћело; младу обычно трећій данъ разпаћелаваю.

Разрогачити се, имъ се, саврш.; са избеченимъ очима на кога оштро, строго погледати, уместо одговора на какво невольнo пытанъ.

Разтинъити, имъ; саврш. одъ *тинъити*.

Ревуля, лъ; овца дугачке, аласате вуне.

Режанъ, жия; за ћевапъ изсеченогъ мяса свако парче зове се режанъ; а тако исто и одъ ябуке, сланине и т. д. одсечени (одрезани) залоган.

Ремекъ, а; Kunstwerk.

Ржаница, це; ражъ, der Roesen.

Ропацъ, пца; оно што човека, гдекогъ на два на три дана пре, предъ смртъ нападне, па изъ нѣга клокоће, иче се здраво; одтудъ

Ропићати, ке.

Рскавица, це; на плећки и край ребара оно, што нит' е месо ни кость.

Рскаиъ, ия; езикомъ заплетанъ, мутанъ.

Рскаги, амъ; мутати помало; заплитати езикомъ.

Румати, амъ; ести што жельно, гушећи се и плѣскаюћи устнама.

Рушната; женска, коя е доста нарадила кошуля, простиркѣи и т. д.

Савилти се, ямъ се; присвяти се коме, налазити се кодъ кога.

Сажилати, амъ; раменомъ место устнама одговарати, мицати.

Сдушити се, имъ се, саврш.; сложити се, пазити се, едномъ душомъ дисати.

Сесеровати, руелъ, саврш.; одржати речъ.

Сурутка, ке; што и сурутка; одъ стары людѣи чуе се.

Сколучити, имъ, саврш.; косу, мотику и т. д. дотерати, да врѣ држалѣици ближе дође.

Скорашній, ия, нѣ; фришакъ, тази, свѣжій.

Скукати се, амъ се, саврш.; у невољи, слабости, жалости рѣаво изгледати.

Скуцати се, амъ се, саврш.; одъ глади слабъ изгледати; а и оно, што скукати се, само кадъ се рекне „скукао се,“ онда се сажалѣва, а кадъ *скуцао се,* онда се свети.

Слукъ, а, о; одвећъ сколучено, н. пр. коса.

Слакъ света; страшный судъ.

Сокъ, а; der Saft.

Сочанъ, а, о; fästig.

Спречити, имъ, саврш.; препятствовати, н. пр. Богъ ће нѣга съ чимгодъ спречити; спречило ме е нешто друго, па нисамъ могао.

Спречица, це; препятствіе, препона, н. пр. имао самъ неку спречицу; да ми ніе те спречице.

Средоруса, се; преполовлѣиъ, среда преполовлѣија.

Стабуля, лъ; шуплѣ дрво на 4' дугачко, у землю мало укопано, те у нѣму селянке пређу луке (куваю).

Сташтити се, имъ се, саврш.; одъ глади трбу утанъити.

Стокласа, се; растеніе неко, наликъ на зобъ, измеће се у пшеници, кадъ се ова у пресно оранъ посеѣ; одъ нѣ е лебъ глотанъ.

Струка, ке; 1. у сваке, было на стуканъ (на складъ) было на исканъ оране нѣве или образдка, има две струке, в. цепка; 2. у лотара она два дугачка дрвета, горнѣ се зове *горняка,* а дойнѣ *дойника.*